

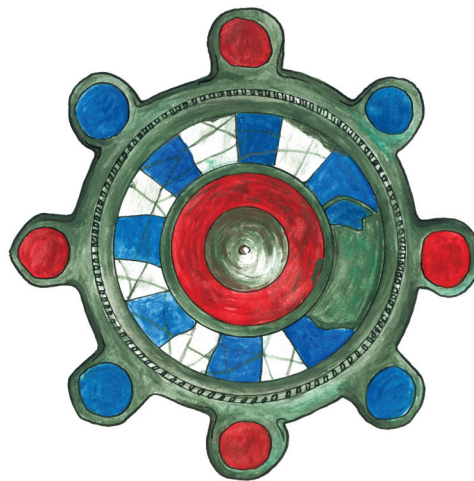
PAŃSTWOWE MUZEUM ARCHEOLOGICZNE
w Warszawie

WIADOMOŚCI ARCHEOLOGICZNE

BULLETIN ARCHÉOLOGIQUE POLONAIS

TOM (VOL.) LVIII
2006

WARSZAWA 2006 VARSOVIE

**WIADOMOŚCI
ARCHEOLOGICZNE**

TOM LVIII

Redaguje zespół / Editorial staff:

mgr Jacek Andrzejowski (sekretarz redakcji / managing editor), dr Wojciech Brzeziński (redaktor naczelny / editor in chief),
prof. dr hab. Teresa Dąbrowska (zastępczyni redaktora naczelnego / subeditor), mgr Grażyna Orlińska,
mgr Radosław Prochowicz, mgr Andrzej Jacek Tomaszewski, doc. dr hab. Teresa Węgrzynowicz

Tłumaczenia / Translations:

Anna Kinecka, Marta Stasiak-Cyran, Andrzej Jacek Tomaszewski
Jacek Andrzejowski

Skład i łamanie / Layout:

JRJ

Rycina na okładce: emaliowana zapinka brązowa
z Babiego Dołu-Borcza, pow. Kartuzy (rys. L. Kobylińska)

Cover picture: enamelled bronze disc brooch
from Babi Dół-Borcz, distr. Kartuzy (drawn by L. Kobylińska)

© Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie, 2006

© Autorzy, 2006

Państwowe Muzeum Archeologiczne jest instytucją kultury
finansowaną przez
Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego

Sprzedaż detaliczna publikacji Państwowego Muzeum Archeologicznego, w tym egzemplarzy archiwalnych, prowadzona jest w salach wystawowych muzeum, ul. Długa 52 (Arsenał), 00-241 Warszawa. Płatność gotówką; wystawiamy rachunki i faktury. Ponadto nasze książki i czasopisma można zamawiać w PMA, tel. +48 (22) 831 32 21–25/110 lub pod adresem internetowym wydawnictwapma@pma.pl

Cennik wydawnictw, wykaz publikacji i pełen spis zawartości czasopism PMA: <http://www.pma@pma.pl/wydawnictwa>

Adres redakcji / Editorial office:

Państwowe Muzeum Archeologiczne
ul. Długa 52 (Arsenał), 00-241 Warszawa
tel.: +48 (22) 831 32 21–25/141,152; fax: +48 (22) 831 51 95; e-mail: j.andrzejowski@pma.pl

SPIS TREŚCI

Contents

ROZPRAWY

- Elżbieta Ciepielewska, Schyłkowopaleolityczne i mezolityczne materiały krzemienne z badań powierzchniowych w międzyrzeczu Pilicy i Wisły 3
Final Paleolithic and Mesolithic flint materials from surface surveys between the Pilica and Vistula rivers
- Barbara Bargieł, Kultura strzyżowska w świetle znalezisk grobowych 65
The Strzyżów Culture in the light of burial finds
- Jan Schuster, O późnych zapinkach kapturkowych (A II 41) 101
Late spring-cover brooches (A II 41)

MISCELLANEA

- Anna Drzewicz, Niezdobiony naszyjnik brązowy z haczykowatym zapięciem ze zbiorów Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie 121
Bronze plain neck ring with hooked terminals from the collection of the State Archaeological Museum in Warsaw
- Anna Strobilin, Pęsetka brązowa z cmentarzyska kultury oksywskiej w Wyczechowie, pow. kartuski 127
Bronze tweezers from Oksywie Culture cemetery at Wyczechowo, distr. Kartuzy
- Magdalena Mączyńska, Agnieszka Urbaniak, Prowincjonalnorzymska zapinka tarczowata z cmentarzyska kultury wielbarskiej w Babim Dole-Borczu, pow. kartuski 145
Provincial Roman disc brooch from Wielbark Culture cemetery at Babi Dół-Borcz, distr. Kartuzy
- Magdalena Mączyńska, Uwagi o niektórych typach zapinek II grupy serii wschodniej Oscara Almgrena 159
On selected variants of Oscar Almgren group II, eastern series, brooches
- Jacek Andrzejowski, Łukasz Maurycy Stanaśzek, Hanna Mańkowska-Płiszka, Modła, grób 169 – pierwsza trepanacja czaszki z okresu wpływów rzymskich z ziem polskich 185
Modła, grave 169 – first skull trepanation from the Roman Period at the territory of Poland
- Aleksandra Żórawska, Grób kultury wielbarskiej z cmentarzyska z wczesnej epoki żelaza w Tynwałdzie na Pojezierzu Iławskim 201
A Wielbark Culture grave from an Early Iron Age cemetery at Tynwałd in Iława Lake District

MATERIAŁY

- Andrzej Jacek Tomaszewski, Schyłkowopaleolityczne i mezolityczne materiały krzemienne z cmentarzyska kultury grobów klozowych w Wieliszewie 209
Final Paleolithic and Mesolithic flint materials from a Cloche Grave Culture cemetery at Wieliszew
- Teresa Węgrzynowicz, Cmentarzysko kultury grobów klozowych w Wieliszewie, pow. legionowski 215
Cemetery of Cloche Grave Culture at Wieliszew, distr. Legionowo
- Radosław Prochowicz, Osada z młodszego okresu przedrzymskiego i okresu rzymskiego w Strzyżowie, pow. hrubieszowski, w świetle badań z lat 1935–1937 i 1939 265
Late Pre-Roman and Roman Period settlement from Strzyżów, distr. Hrubieszów. Insights from investigation made in 1935–1937 and 1939

Andrzej Maciałowicz, Cmentarzysko kultury przeworskiej z młodszego okresu przedrzymskiego w Suchodole, pow. sochaczewski Przeworsk Culture cemetery from Late Pre-Roman Period at Suchodół, distr. Sochaczew	283
ODKRYCIA	
Marek Zalewski, Rogowy harpun z rzeki Wilgi An antler harpoon from the Wilga river	371
Jerzy Libera, Niecodzienny zabytek z Polesia Lubelskiego An unusual artefact from Polesie Lubelskie	372
Jerzy Libera, Barbara Matraszek, Znaleźiska grobowe (?) kultury mierzanowickiej na Mazowszu Burial finds (?) from the Mierzanowice Culture in Mazowsze	374
Tadeusz Wiśniewski, Unikatowy zabytek spod Starachowic A unique find near Starachowice	375
Marek Florek, Siekierka brązowa z miejscowości Senisławice, pow. kazimierski Bronze axe from Senisławice, distr. Kazimierza Wielka	377
Mirosława Andrzejowska, Łukasz Maurycy Staniszek, Groby klozowe na warszawskiej Sadybie Cloche graves from Sadyba in Warsaw	378
Radosław Prochowicz, Szpila holenderska ze stanowiska 4 w Tomaszach, pow. ostrołęcki Holstein pin from Tomasz, distr. Ostrołęka, site 4	384
Zbigniew Nowakowski, Nowe znaleziska z Kamieńczyka, pow. wyszkowski New finds from Kamieńczyk, distr. Wyszaków	388
Piotr Łuczkiwicz, Perespa – kolejne cmentarzysko z okresu rzymskiego ze wschodniej Lubelszczyzny? Perespa – a previously unknown Roman Period cemetery from the eastern Lublin Region?	390
Renata Madyda-Legutko, Judyta Rodzińska-Nowak, Joanna Zagórska-Telega, Prusiek, pow. sanocki, stan. 25. Pierwsze cmentarzysko ludności kultury przeworskiej w polskich Karpatach Prusick, distr. Sanok, site 25. The first Przeworsk Culture cemetery recorded in the Polish Carpathians	394
Jacek Andrzejowski, Łukasz Maurycy Staniszek, Andrzej Grzymkowski, Nieznane cmentarzyska z okresu wpływów rzymskich w Żmijewie Kościelnym i Żmijewie Gajach, w pow. mławskim New cemeteries from the Roman Period at Żmijewo Kościelne and Żmijewo Gaje, distr. Mława	401
Aleksandra Rzeszotarska-Nowakiewicz, Cezary Sobczak, Ażurowa zapinka ze wsi Szczeberka, pow. augustowski – import czy naśladownictwo? Openwork brooch from Szczeberka, distr. Augustów: import or imitation?	407
Marek Florek, Wczesnośredniowieczny pochówek szkieletowy z Sandomierza Early Medieval inhumation burial from Sandomierz	410
WYKAZ SKRÓTÓW	413

podstawę. Na powierzchni widoczne są ślady obróbki – rycia i wygładzania. Całkowita długość harpuna wynosi 19,5 cm, a szerokość 3,5 cm (Ryc. 1, 2). Wykonany jest najprawdopodobniej z poroża renifera.

Przypadkowy charakter znaleziska sprawia, że niezwykle trudno jest określić dokładniej jego chronologię. Wydaje się, że wiązać go można ze schyłkowym paleolitem. Podobne okazy znane są ze stanowisk kultury hamburskiej i ahrensburgskiej (B. Gramsch 1973). Nieco uwagi poświęcił harpunom S. K. Kozłowski (1967, s. 221–225), przy okazji rozważań nad problematyką dotyczącą mezolitu na naszych ziemiach. W ich świetle nie można wykluczyć, że harpun z Trzcianki jest młodszy i pochodzi z tego właśnie okresu.

Harpuny były groźną bronią myśliwską. Wykonane z poroża lub kości ostrze (harpun) przymocowywane było rzemieniem do drzewca (G. Clark 1967, s. 63). To tymczasowe połączenie sprawiało, że gdy harpun utkwił w ciele zwierzęcia, drzewce opadało i wlokło się po ziemi, wskutek czego ostrze coraz bardziej rozszarpało ranę, a zwierzę szybko się wykrwawiało. Harpun mógł być rzucony z wolnej ręki lub też za pomocą specjalnego miotacza. Technika rzutu w tym drugim wypadku była bardziej skomplikowana. Drzewce z harpunem wkładano w otwór lub lekkie zagłębienie w miotaczu i przytrzymywano delikatnie palcem, natomiast sam miotacz mocno trzymano w dłoni. Podczas wyrzucania, w momencie największego wychylenia, uwalniano podtrzymywane palcem drzewce. Miotacz stanowił naturalne przedłużenie ramienia, przez co zwiększała się siła wyrzutu i osiągnano znacznie większe odległości niż przy rzucaniu z wolnej ręki. Skutkiem tej techniki była zapewne mniejsza celność, jednak w wypadku używania do polowań na zwierzęta stadne, jakimi są renifery, nie miało to poważniejszego znaczenia.

*Mgr Marek Zalewski
Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie
ul. Długa 52
00-241 Warszawa*

BIBLIOGRAFIA

- Clark, G.
1967 *The Stone Age Hunters*, London.
- Gaerte, W.
1929 *Urgeschichte Ostpreussens*, Königsberg.
- Gramsch, B.
1973 *Das Mesolithikum im Flachland zwischen Elbe und Oder*, Veröffentlichungen des Museums für Ur- und Frühgeschichte Potsdam 7, Berlin, s. 31–36.
- Kozłowski, S. K.
1967 *Z problematyki polskiego mezolitu, Cz. 4: O mezolicie Polski północno-wschodniej i terenów sąsiednich*, APolski XII, s. 219–242.

AN ANTLER HARPOON FROM THE WILGA RIVER

Summary

In 2000, a double-edged antler harpoon was handed over to the State Archaeological Museum in Warsaw. It was found in the Wilga river near the village of Trzcianka, comm. Wilga, distr. Garwolin. The double-row barbed harpoon from Wilga has 12 barbs arranged in pairs opposite one another and semi-spherical shovel-like base. The surface shows clear signs of engraving and polishing. Its total length is 19.5 cm, and it is 3.5 cm in width (Fig. 1, 2). It is most probably made of the antlers of a reindeer.

The accidental character of the finding makes it difficult to determine its chronology. It seems that it should be associated with one of the com-

munities of the Late Palaeolithic. Similar items are known from Hamburg and Ahrensburg Cultures. It cannot be excluded, however, that the harpoon is younger and comes from the Mesolithic.

tlum. M. Stasiak-Cyran

Jerzy Libera

NIECODZIENNY ZABYTEK Z POLESIA LUBELSKIEGO

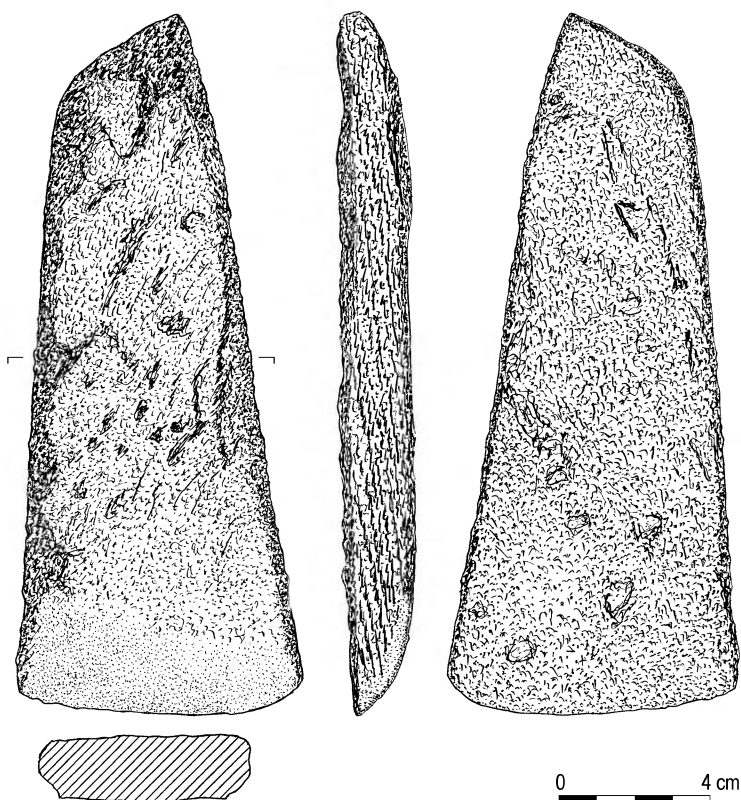
Za pośrednictwem dr. hab. Grzegorza Jawora, historyka z UMCS w Lublinie, Instytut Archeologii UMCS pozyskał niecodzienny zabytek znaleziony przed kilku laty w trakcie pracy w przydomowym ogródku w obrębie gospodarstwa p. Tadeusza Mazurka, mieszkańca wsi Połubicze Wiejskie I, gm. Wisznice, pow. bialski, woj. lubelskie.

Jest to kamienna motyka wykonana z warstwowanej skały w typie piaskowca kwarcytowego, co znalazło odbicie w jej morfologii, bowiem płaskie płaszczyzny korpusu pozostawiono w postaci naturalnych powierzchni. Szlifowaniem objęto przede wszystkim półkuliście profilowaną część ostrza oraz w stopniu nieznacznym również boki i obuch. W obrysie płaszczyznowym zabytek nawiązuje do wydłużonego (wysokiego) trapezu, w którym miejsce krótkich równoległych boków stanowią skośnie ukształtowane obuch oraz lekko asymetrycznie łukowate ostrze o krawędzi usytuowanej na przecięciu płaskiej płaszczyzny spodniej z półkuliście profilowaną powierzchnią strony górnej. Jego płaski pokrój zbliża go w przekroju poprzecznym do prostokąta, o zaokrąglonych ściankach bocznych, zwłaszcza na stronie górnej. Wymiary zabytku: dług. 18,5 cm, szer. ostrza 7,5 cm, obucha 4 cm, grub. 1,8–2 cm, waga 400 g (Ryc. 1).

Opisywany przedmiot pozornie wydaje się nawiązywać do narzędzi użytkowanych przez społeczności „cyklu naddunajskiego”. Podobieństwa dotyczą jednak tylko jego niektórych cech morfologicznych – niedbale formowanego skośnego obucha oraz asymetrycznie profilowanych boków, co zbliża go do wczesno-neolitycznych motyk o przekroju prostokątnym lub owalnym, znanych z różnych regionów ziem polskich. Zasadnicza różnica w stosunku do okazów kultur „pochodzenia południowego” polega na odmiennym potraktowaniu ostrza. Analizowany okaz posiada ostrze w obrysie bocznym usytuowane na przedłużeniu jednej z płaszczyzn ścianki czołowej, czyli odmiennie w stosunku do narzędzi „pochodzenia południowego”, również asymetrycznych, lecz o ostrzu wyraźnie przesuniętym ku środkowi (m.in. Ł. Smoczyńska 1953, s. 71–73; R. Grygiel 1976; L. Czerniak 1980, s. 80 n.; A. Prinke, J. Skoczylas 1980, s. 27–30; A. Kulczycka-Leciejewiczowa 1997; J. Ilkiewicz 2005; dla Lubelszczyzny – J. Brzozowski 1985)¹.

Okazy zbliżone morfologicznie do opisywanego egzemplarza znane są natomiast zarówno z Rosji, jak i Ukrainy. Motykowate krzemienne narzędzia długości blisko 4–10 cm stwierdzono na osadach Dubroviči i Russko-Lugovskaâ, na terenie dorzecza Oki i górnej Wołgi. V. P. Tret'akov (1972, s. 119 n., ryc. 30:1, 33:8) łączy je z późną fazą kultury dołkowo-grzebykowej, datując ją na 2 poł. III – początek II tys. p.n.e. Ponad ośmiocentymetrowe kamienne *мечло* znaleziono na cmentarzysku Âzykovo I w jamie

¹ Należy również podkreślić, że rejon znalezienia analizowanego zabytku (północna część Polesia Lubelskiego) pozbawiony jest stałego osadnictwa „kultur południowych” (por. J. Nogaj, J. Brzozowski, P. Lis 1985, ryc. 2, 3; A. Zakościelna 1996, mapa 1).

Ryc. 1. Polubicze Wiejskie I, pow. Biała Podlaska. Motyka kamienna.
Rys. J. Libera

Fig. 1. Polubicze Wiejskie I, distr. Biała Podlaska. Stone hoc.
Drawn by J. Libera

ofiarnej zlokalizowanej w sąsiedztwie grobu 16 i przypisywanej ludności kultury wołosowskiej (V. V. Sidorov 1992, s. 77–79, ryc. 26:15), jednostki podobnie datowanej, tj. na koniec III – 1 poł. II tys. p.n.e. Luźną kamienną „motyczkę” długości ponad 7 cm z białoruskiej miejscowości Żukowec (Żukowiec) znad środkowej Berezyny przytacza L. D. Pobol (1979, s. 65, ryc. 41:4).

Ze strefy wschodnionadczarnomorskiej zbliżone formy motykowate (tam określone jako *стамеску* lub *мечла*) mierzące od 5 do 11 cm długości uzyskano z osady Kistrik położonej w pobliżu miasta Gudaut (Abchazja). Jej datowanie bardzo ogólnie odniesiono do neolitu (A. L. Lukin 1950, s. 262–264, tabl. VI).

Pewne podobieństwo wykazują miedziane siekiery występujące w eneolitycznej grupie (kulturze) usatowskiej pochodzące zarówno z eponimicznego stanowiska, jak i stanowisk z rejonu Odessy – miejscowości Danku i Olśanka (V. I. Klochko 2001, s. 43, ryc. 11:2–8).

Przytoczone wyżej analogie wskazują na wschodnią proveniencję analizowanego przedmiotu. W przypadku oddziaływań z obszarów Niżu Wschodnioeuropejskiego byłby to import (?) wytworu z kręgu kultur strefy leśnej (subneolitycznej), sięgającego lewobrzeżnego dorzecza środkowego Bugu. Zjawisko to należy odnieść do przełomu III i II tysiąclecia p.n.e.

Ceramikę łączoną z tym kręgiem w najbliższym sąsiedztwie stwierdzono zarówno nad Bugiem w okolicach Mielnika (E. Kempisty 1972, mapa 1), jak i w rejonie Sobiboru (K. Telepko 1986, s. 2). Również z położonego na północ powiatu białskiego M. Bienia (2003, s. 42) sygnalizuje 10 stanowisk kultury niemeńskiej, w tym dwóch określonych jako osady. Osadnictwo łączone z tą jednostką kulturową zarejestrowano również po wschodniej stro-

nie Bugu, w dorzeczu górnej Prypeci (J. Nogaj, J. Brzozowski, P. Lis 1985, mapa 7).

Należy przypomnieć, że w odniesieniu do międzyrzecza Wisły i Bugu podobne sugestie wysunięto w stosunku do innych znalezisk kamiennych i krzemienych również o wschodnim kierunku nawiązań (B. Bargieł, J. Libera 1998).

Dr hab. prof. UMCS Jerzy Libera
Instytut Archeologii UMCS w Lublinie
pl. M. Curie-Skłodowskiej 4
20-031 Lublin
e-mail: jlibera@o2.pl

BIBLIOGRAFIA

- Bargieł, B., Libera, J.
1998 *Zabytki kamienne „typu północnego” odkryte w międzyrzeczu Wisły i Bugu*, *Archeologia Polski Środkowowschodniej II*, Lublin-Chełm-Zamość, s. 263–268.
- Bienia, M.
2003 *Czasy prehistoryczne*, [w:] *Północna Lubelszczyzna od pradziejów po okres nowożytny* (red. E. Banasiewicz-Szykuła), *Skarby z przeszłości 5*, Lublin, s. 23–72.
- Brzozowski, J.
1985 *Narzędzia kamienne kultur kręgu południowego na Lubelszczyźnie (z badań AZP)*, *Lubelskie Materiały Archeologiczne I*, Lublin, s. 51–57.
- Czerniak, L.
1980 *Rozwój społeczeństw kultury późnej ceramiki wstęgowej na Kujawach*, Poznań.
- Grygiel, R.
1976 *Aneks: Narzędzia kamienne kultur ceramiki wstęgowej z Brzeźcia Kujawskiego*, [w:] R. Grygiel, *Osady kultury ceramiki wstęgowej rytej w Brzeźciu Kujawskim*, *PMMAE 23*, s. 102–111.
- Ilkiewicz, J.
2005 *Wczesnoneolityczne narzędzia kamienne z Pobrzeża Koszalińskiego*, „*Folia Praehistorica Posnaniensia*” 13/14, s. 91–116.
- Kempisty, E.
1972 *Materiały tzw. kultury ceramiki grzybkowo-dółkowej z terenu Mazowsza i Podlasia*, *WA XXXVII/4*, s. 411–483.
- Klochko, V. I.
2001 *Weaponry of Societies of the Northern Pontic Culture Circle: 5000–700 BC*, *Baltic-Pontic Studies 10*, Poznań.
- Kulczycka-Leciejewiczowa, A.
1997 *Strachów. Osiedla neolitycznych rolników na Śląsku*, Wrocław.
- Lukin, A. L. (Лукин, А. Л.)
1950 *Neolitičeskoe seliše Kistrik bliz Gudaut*, *SovArh. 12*, s. 247–286.
- Nogaj, J., Brzozowski, J., Lis, P.
1985 *Atlas kultur neolitycznych obszaru między środkową Wisłą a Słuczą*, *Lubelskie Materiały Archeologiczne I*, Lublin, s. 20–30.
- Pobol', L. D. (Поболь, Л. Д.)
1979 *Drevnosti Belorussi v muzeáh Pol'si*, Minsk.
- Prinke, A., Skoczylas, J.
1980 *Neolityczne surowce kamienne w Polsce środkowo-zachodniej. Studium archeologiczno-petrograficzne*, Warszawa-Poznań.

- Sidorom, V. V. (Сидором, В. В.)
1992 *Mnogoslojnye stoánki verhnetiskogo bassejna Varos i Ázykovo*, [w:] *Mnogoslojnye stoánki verhnego Povolž'á* (red. V. V. Sedov), Moskva, s. 4–113.
- Smoczyńska, Ł.
1953 *Kultura ceramiki wstęgowej w Wielkopolsce*, FAP III, 1952, s. 1–84.
- Telepko, K.
1986 *Badania wykopaliskowe na stanowisku 1 w Sobiborze, gm. Włodawa*, Informator o badaniach w województwie chełmskim w 1985 r., Chełm, s. 2–3.
- Tret'ákov, V. P. (Третьяков, В. П.)
1972 *Kul'tura ámočno-grebenčatoj keramiki v lesnoj polose evropejskoj časti SSSR*, Leningrad.
- Zakościelna, A.
1996 *Krzemieniarstwo kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki mallowanej*, Lubelskie Materiały Archeologiczne X, Lublin.

AN UNUSUAL ARTEFACT FROM POLESIE LUBELSKIE

Summary

The Institute of Archaeology of the Maria Curie-Skłodowska University, Lublin, obtained an artefact which was accidentally found a few years earlier at the territory of the village of Połubicze Wiejskie I, comm. Wisznice, distr. Biała Podlaska, woj. lubelskie.

It is a stone hoe with an elongated (high) trapezoidal outline in plan. It was made from a layered rock of the quartzite sandstone type, with natural front surfaces. It was polished only at the cutting edge and only slightly on the sides. In cross section, the hoe resembles a quadrangle with rounded sides, especially the top side. It has a cutting edge, which in side profile is situated at the extension of one of the surfaces of the front side. Measurements: length – 18.5 cm, width of cutting edge – 7.5 cm, of butt – 4 cm, thickness – 1.8–2 cm, weight – 400 g (Fig. 1).

Morphologically similar items are known from the territory of Russia – the area of the Oka and upper Volga basins (the settlements Dubrovičhi, Russko-Lugovskaya, the cemetery at Yazykovo I), Belarus – from the middle Berezyna River (Zhukovets), as well as Ukraine – eastern areas of the Black Sea (Kistrik). This points out to an eastern origin of the item under study. In the case of cultural influences from the area of the East-European Lowland, this would be an import (?) from the circle of cultures of the forest zone (sub-Neolithic) reaching the left bank of the middle Bug basin. This phenomenon should be referred to the turn of the 3rd and 2nd millennia BC.

tłum. M. Stasiak-Cyran

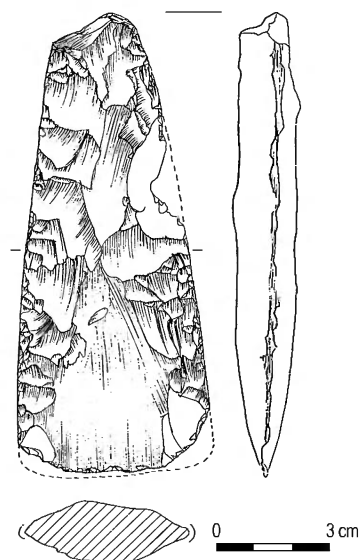
Jerzy Libera
Barbara Matraszek

ZNALEZISKA GROBOWE (?) KULTURY MIERZANOWICKIEJ NA MAZOWSZU

Za pośrednictwem mgr. Andrzeja Wasilewskiego, słuchacza studium podyplomowego w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, jesienią 2004 roku autorzy otrzymali do opracowania zabytek. Został on znaleziony przed laty na terenie wybijerska piasku położonego bezpośrednio nad tzw. Jeziorem Piwońskim, około 250 m na południe od wsi Piwonin, gm. Sobienie-Jeziory, pow. otwocki, woj. mazowieckie.

Jest to siekiera (Ryc. 1) o trapezowatym obrysie płaszczyznowym zwieńczona niezbyt regularnym łukowatym obuchem, w części płaszczyznowym, w części krawędziowym. Dwustronne gładzenie ograniczono do ostrza. W przekroju poprzecznym jest soczewkowata, o krawędziach bocznych szlifowanych na całej

długości. Jeden z boków oraz łukowate ostrze są wtórnie, zapewne współcześnie, zbite. W miejscu przeznaczonym na mocowanie styliska brak jest wyblyszceń czy otarć. Siekiera została wykonana z krzemienia wołyńskiego, bardzo ciemnoszarego, szklistego, z jasnymi plamkami nieregularnie rozmieszczonymi. Wymiary siekiera wynoszą: zrekonstruowana długość – 14,2 cm, szerokość ostrza – 5,2 cm, najw. grubość korpusu 1,7 cm¹.

Ryc. 1. Piwonin, pow. Otwock. Siekiera z krzemienia wołyńskiego. Rys. J. Libera

Fig. 1. Piwonin, distr. Otwock. Volhynian flint axe. Drawn by J. Libera

W tym rejonie, dawniej zajęтым przez pola uprawne, odkryto przed laty krzemienny „grot”. Okaz przechowywany jest w Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie (nr inw. PMA II/7843) i opisany jako pochodzący z miejscowości Sobieñki² (Ryc. 2).

Jest to płoszcze o trójkątnym asymetrycznym ostrzu i lekko rozszerzającym się trzonku zakończonym łukowatą podstawą wyraźnie zagładzoną. Jeden z boków trzonka oraz nasada ostrza mają intensywne dwustronne wyświecenia. Płoszcze wykonane jest z krzemienia wołyńskiego o wyraźnie ciemnoczekoladowej barwie, szklistego, z jasnymi nieregularnymi plamkami przy ostrzu. Jego parametry: długość – 16,8 cm, szerokość ostrza – 5,3 cm, najw. grubość korpusu 1,5 cm, waga – 11,21 dkg.

Niezależnie od możliwości powiązania ze sobą tych dwóch zabytków, bez wątplenia elementem precyzyjniejszym w datowaniu jest „grot”. Stanowi jedną z odmian płoszczy typu Czerniczyn-Torczyń – typ BBI1/2 według klasyfikacji J. Libery (2001, s. 27). Tego typu formy wiązane są z wczesnobrązową kulturą mierzanowicką (m.in. B. Bargieł, J. Libera 2004, s. 181–182). Podobne zabytki z Mazowsza – w postaci znalezisk luźnych – pochodzą z miejscowości Samorządki, pow. garwoliński (zbiory PMA, nr inw. II/4105) oraz Olszyc Szlachecki, pow. siedlecki (zbiory PMA, nr. inw. II/3589; J. Mikulski 1961, ryc. 16).

Występowanie siekier dwuściennych w tej strefie ziem polskich – z reguły luźno znalezionych (por. A. Zakościelna, J. Libera 1991, mapa 3) – należy natomiast łączyć przede wszystkim z aktywnością ludności kultur: ceramiki sznurowej, mierzanowickiej i trzcinieckiej, których obecność w różnym stopniu jest potwierdzona na terenie Mazowsza (m.in. B. Bargieł, A. Zakościelna 2005, s. 43). Dotychczasowe studia nad ich morfologią nie dają możliwości jednoznacznego powiązania chronologiczno-kulturowego, mimo istnienia szeregu cech drugorzędnych, być może umożliwiających takie przyporządkowanie.

¹ Okaz przechowywany jest u p. A. Wasilewskiego, we wsi Miętne koło Garwolina.

² Zob. notatki prasowe: (es [E. S o l i i Ń s k a]), *Ostrze na polu*, „Sztandar Młodych” nr 123 (23.05.1980), s. 4; W. P i e t r u s z c z u k, *Co drugi dzień znalezisko*, „Zielony Sztandar” nr 26 (29.03.1981), s. 6–7. W literaturze zabytek opisał J. G ł o s i k (1993, s. 226, ryc. 30c). Zob. także J. L i b e r a 2001, s. 146; S. S a ł a c i Ń s k i, A. J. T o m a s z e w s k i 2001, ryc. 18.

WYKAZ SKRÓTÓW TYTUŁÓW CZASOPISM I WYDAWNICTW WIELOTOMOWYCH

LIST OF ABBREVIATIONS OF PERIODICALS AND SERIAL PUBLICATIONS

AAC	– „Acta Archaeologica Carpathica”, Kraków	MZP	– „Materiały Zachodniopomorskie”, Szczecin
AAHung.	– „Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae”, Budapest	PA	– „Památky archeologické” (wcześniej: „Památky archeologické a místopisné”), Praha
AFB	– „Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege”, Berlin (Stuttgart)	PArch.	– „Przegląd Archeologiczny”, Poznań
APolski	– „Archeologia Polski”, Warszawa	PMMAE	– „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Archeologiczna”, Łódź
AR	– „Archeologické rozhledy”, Praha	PomAnt	– „Pomorania Antiqua”, Gdańsk
B.A.R. Int. Series	– British Archaeological Reports, International Series, Oxford	Prahistoria ziem polskich	– <i>Prahistoria ziem polskich</i> , tom I: <i>Paleolit i mezolit</i> (red. W. Chmielewski, W. Hensel), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1975; tom II: <i>Neolit</i> (red. W. Hensel, T. Wiślański), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979; tom III: <i>Wczesna epoka brązu</i> (red. A. Gardawski, J. Kowalczyk), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1978; tom IV: <i>Od środkowej epoki brązu do środkowego okresu lateńskiego</i> (red. J. Dąbrowski, Z. Rajewski), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979; tom V: <i>Późny okres lateński i okres rzymski</i> (red. J. Wielowiejski), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1981
BerRGK	– „Bericht der Römisch-Germanischen Kommission”, Frankfurt a.M.-Berlin	Prussia	– „Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia” (później: „Prussia. Zeitschrift für Heimatkunde”), Königsberg i.Pr.
BJahr.	– „Bonner Jahrbücher”, Köln/Bonn	PZ	– „Praehistorische Zeitschrift”, Berlin-New York
BMJ	– „Bodendenkmalpflege in Mecklenburg-Vorpommern”, Lübstorf (wcześniej: „Bodendenkmalpflege in Mecklenburg. Jahrbuch ...”, Schwerin/Rostock/Berlin)	RArch.	– „Recherches Archéologiques”, Kraków
CRFB	– Corpus der römischen Funde im europäischen Barbaricum	RB	– „Rocznik Białostocki”, Białystok
FAP	– „Fontes Archaeologici Posnanienses” (wcześniej: „Fontes Praehistorici”), Poznań	RO	– „Rocznik Olsztyński”, Olsztyn
Inf.Arch.	– „Informator Archeologiczny. Badania rok ...”, Warszawa	SJahr.	– „Saalburg Jahrbuch”, Berlin-New York
InvArch.	– „Inventaria Archaeologica, Pologne”, Warszawa-Łódź	SIA	– „Slovenská archeológia”, Bratislava
JmV	– „Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte”, Halle/Saale	SovArch	– „Sovetskaâ Archeologia” (Советская археология), Moskva
JRGZM	– „Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz”, Mainz	SprArch.	– „Sprawozdania Archeologiczne”, Kraków
KHKM	– „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, Warszawa	SprPMA	– „Sprawozdania P.M.A.”, Warszawa
KSIA	– Kratkie soobšeniâ Instituta arheologii Akademii nauk SSSR (Краткие сообщения Института археологии Академии наук СССР), Moskva	WA	– „Wiadomości Archeologiczne”, Warszawa
MIA	– Materialy i issledovaniâ po arheologii SSSR (Материалы и исследования по археологии СССР), Moskva	ZNUJ	– „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”, Kraków
MatArch.	– „Materiały Archeologiczne”, Kraków	ZOW	– „Z otchłani wieków”, Warszawa
MS	– „Materiały Starożytne”, Warszawa		
MSiW	– „Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne”, Warszawa		
MSROA	– „Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego”, Rzeszów-Krosno-Sandomierz-Tarnów (-Przemyśl/Tarnobrzeg)		

Państwowe Muzeum Archeologiczne. Warszawa 2006. Wydanie I. Nakład 500 egz.
Druk i oprawa: DRUKARNIA Janusz Bieszczad, ul. Moszczenicka 2, 03-660 Warszawa